

К е ш е х о к у к л а р ы н ы ң г о м у н и д е к л а р а ц и я с е

Б е р л э ш к э н М и л л э т л э р О е ш м а с ы н ы ң Г е н е р а л ь А с с а м б л е я с е 1948 е л н ы ң 10 д е к а б р е н д э 48 т а в ы ш б е л э н к а б у л и т т е . А н д а с и т е з к е ш е б е р я к к а д а т а в ы ш б и р м а д е .

П р е а м б у л а

К е ш е л е к г а и л э с е н е ң б ө т е н э г ь з а л а р ы н а х а с б у л г а н т и г е з **һ** а м а е р ы л г ы с ы з х о к у к л а р н ы **һ** а м к е ш е д э р **э** ж э с е н т а н у н ы ң г а д е л л е к **һ** а м г о м у н и т ы н ы ч л ы к н ы ң н и г е з е и к э н е ң и с т э т о т ы п ,

к е ш е х о к у к л а р ы н а к и м с е т е п **һ** а м ж и р э н е п к а р у н ы ң в э х ш и л е к к э к и т е р ү е н , к е ш е л е к н а м у с ы н у я т у ы н , к е ш е л э р н е ң ү з к а р а ш л а р ы н а **һ** а м с ү з и р е г е н э и я б у л г а н , к у р к у д а н , м о х т а ж л ы к т а н а з а т б у л г а н т о р м ы ш т о з ү н е ң к е ш е л э р н е ң б о с к о м т ы л ы ш ы и к э н е ң и г ь л а н и т ү н е и с т э т о т ы п ,

ж а б е р л э ү г э **һ** а м и з с л ү г э к а р ш ы с о ң г ы ч а р а и т е н к е ш е б а ш к ү т э р е р г э м е ж б ү р б у л м а с ы н ө ч е н а н ы ң х о к у к л а р ы н з а к о н к о ч е б е л э н с а к л а у з а р у р л ы г ы н и с т э т о т ы п ,

К е ш е н е ң т ө п х о к у к л а р ы н а , ш э х е с н е ң а б р у е н а **һ** а м к ы й м м а т е н э , х а т ы н к ы з л а р н ы ң **һ** а м и р л э р н е ң т и г е з х о к у к л ы л ы г ы н а , Б е р л э ш к э н М и л л э т л э р х а л ы к л а р ы ү з л э р е н е ң ы ш а н ы ч ы н У с т а в т а р а с л а в ы н **һ** а м т а г ы н д а з у р р а к и р е к к э и р е ш е п , и ж т у м а г ы й ү с е ш к э , т о р м ы ш ш а р т л а р ы н я х ш ы р т у г а я р д а м и т э р г э н и я т л а в е н и с т э т о т ы п ,

Б е р л э ш к е н М и л л э т л э р О е ш м а с ы э г ь з а с ы б у л г а н д э ү л э т л э р н е ң к е ш е х о к у к л а р ы н , т ө п и р е к л э р н е у р т а к х ө р м а т и т ү д э **һ** а м с а к л а у д а б у л ы ш л ы к к ү р с а т ү н е ү з б у р ы ч л а р ы и т е п а л у л а р ы н и с т э т о т ы п ,

э л е г е х о к у к л а р н ы **һ** а м и р е к л э р н е а н л а у б у й ө к л м э л э р н е т у л ы с ы н ч а ү т э ү д э б и к з у р э **һ** а м и я т к э и я б у л у ы н и с т э т о т ы п ,

Г е н е р а л ь А с с а м б л е я

э л е г е К е ш е х о к у к л а р ы н ы ң г о м у н и д е к л а р а ц и я с е н б ө т е н д э ү л э т л э р **һ** а м х а л ы к л а р ү т э р г э о м т ы л ы р г а т и е ш л е б у р ы ч с ы й ф а т ы н д а и г ь л а н и т э . Б у Д е к л а р а ц и я н е **һ** э р в а к ы т к ү з а л д ы н д а т о т ы п , **ж** а м г ы я т ь н е ң **һ** э р э г ь з а с ы , **һ** э р к е ш е а ң - б е л е м т а р а т у , б е л е м а л у ю л ы б е л э н б у х о к у к л а р н ы **һ** а м и р е к л э р н е х ө р м а т и т э р г э т и е ш , б у х о к у к л а р **һ** а м и р е к л э р О е ш м а э г ь з а с ы б у л г а н д э ү л э т л э р х а л к ы **һ** а м а л а р ю р и с д и к ц и я с с н э к е р э т о р г а н т е р р и т о р и я л э р д э г е х а л ы к л а р а р а с ы н д а т а н ы л ы п т о р м ы ш к а а ш ы р ы л ы р г а т и е ш .

1 с т а т ь я .

Б а р л ы к к е ш е л э р д э а з а т **һ** а м ү з а б р у й л а р ы **һ** а м х о к у к л а р ы я г ы н н а н т и ң б у л ы п т у а л а р . А л а р г а а к ы л **һ** а м в ө ж д а н б и р е л г э н **һ** а м б е р - б е р с е н э к а р а т а т у г а н а р ч а [т у г а н н а р ч а] м ө н э с э б а т т э б у л ы р г а т и е ш л э р .

2 с т а т ь я .

һ э р к е ш е ү з е н е ң м и л л и я и с э и ж т и м а г ы й ч ы г ы ш ы н а , м ө л к а т е н э , н и н д и к а т л а у д а н б у л у ы н а , р а с а с ы н а , т а н т ө с е н э , ж е н е с е н э , т е л е н э , д и н е н э , с э я с и я и с э б а ш к а и н а н у л а р ы н а к а р а м а с т а н , б е р н и н д и а е р м а с ы з , Д е к л а р а ц и я д э и г ь д а н и т е л г э н б а р л ы к х о к у к л а р г а , б ө т е н и р е к л э р г э и а б у л ы р г а т и е ш .

М о н н а н т ы ш , к е ш е н е ң т о р г а н ж и р е н е ң м ө с т а к ы й л ь я и с э ү з и д а р э с е з , б е р э р и л к а р а м а г ы н д а б у л у ы н а я и с э м ө с т а к ы й л ь л е г е б а ш к а б е р э р т о р л е ч и к л э н ү с н э к а р а м а с т а н , и л е н е ң с э я с и , х а л ы к а р а , х о к у к ы й х э л е н э к а р а м а с т а н , а н а б е р н и н д и д э а е р ы м л а у ү т к э р е л е р г э [ү т к э р е л э р г э] т и е ш т ү г е л .

3 с т а т ь я .

һ э р к е ш е н е ң т о р м ы ш к а , и р е к к э **һ** а м ш э х с и к а г ы л г ы с ы з л ы к к а х о к у к ы б а р .

4 с т а т ь я .

Б е р к е ш е д э к о л л ы к т а я и с э и р е к с е з х э л д э т о т ы л ы р г а т и е ш т ү г е л ; к о л л ы к н ы ң **һ** а м к о л л а р с а т у н ы ң б о т е н т о р л э р с т ы с л а .

5 с т а т ь я .

Б е р к е м д э г а з а п л а н ы р г а , я у с ы з , к е ш е л е к с е з я и с э а н ы ң д э р э ж э с е н т ө ш е р э т о р г а н м ө н э с э б а т к э д у ч а р и т е л е р г э **һ** а м ж э з а г а т а р т ы л ы р г а т и е ш

түгел.

6 статья.

Һәр кешенен, ул кайдагына булса да, үзенең хокук иясе икәнен танударын таләп итәргә хақы бар.

7 статья.

Закон алдында бөтен кешеләр ләтиң, бернинди аерымланусыз һәркемнен закон белән тигез якланырга хокукы бар. Барлык кешеләрнең дә бу Декларацияне бозучынинди дә булса хокуклардан мәхрүм ителүдәнмшундын хокуклардан мәхрүм итүгә котыртудан тигез якланырга хокуклары бар.

8 статья.

Конституция яки закон биргән тон хокуклардан мәхрүм ителгән очракта, һәр кешенең ул хокукларын компетентлы милли судлар аша кире кайтарылып бирелүен таләп итәргә хокукы бар.

9 статья.

Беркем дәнигезсез рәвештә кулга алынуга, тоткарлануга, куылуга дучар ителергә тиеш түгел.

10 статья.

Һәр кешенең үз хокукларын һәм бурычларын билгеләр очен һәм аны жинаять жаваплылыгына тартуныңнигезле булуын ачыklar очен, туды титезлелекнигезендә үз эшенең ачык рәвештә, мөстәкыйль, гадел һәм бәйсез суд аша каралуын таләп итәргә хокукы бар.

11 статья.

Жинаять кылуда гаепләпүче [п..п ?] һәр кеше, аның гаебе ачык суд тикшерерүе нәтижәсендә законлы рәвештә расланганчы гаепсез дип сапалырга хақы бар. Аңа суд тикшерүе вакытында яклану өчен бөтен шартлар тудырлырга тиеш.

Берәр эш эшлэгән өчен, яки эшләмэгән өчен гаепләү, ул эшләрне кылу вакытында милли законнар алдында яки халыкара хокук алдында жинияать итеп саналмаса, алар өсен бер кеше дә жавапка тартыда алмый. Беркемгә дә жинаять эшлэгән өчен тиешле жәзалан да катырак жәза бирелергә тиеш түгел.

12 статья.

Бер кеше дә шәхси һәм гаилә тормышына, торакиминлегенә кагылуга, язышү, хәбәрләшү серенә, абруена һәм намусынанигезсез катияшуга дучар ителергә тиеш түгел. Шундый кысулардан, яисә дучар ителүләрдән һәр кешенең закон белән якланырга хокукы бар.

13 статья.

Һәр кешенең һәр деүләт чикләре эчендә иреклә күченең йорергә һәм үзепә тору урыны сайларга хокукы бар.

Һәр кешенең теләсә кайсылне, яисә үз илен ташлап китәргә һәм үз иленә кире әйләнәп кайтырга хокукы бар.

14 статья.

Һәр кешенең жәберләнүдән башка илләрдә сыену урыны эзләргә һәм ул урыннан файдаланырга хақы бар.

Сәясәт белән бәйле булмаган жинаять кылган очракта яисе Берләшкән Милләтләр Оешмасының принцибына, максатына каршы килә торгаң жинаять кылса, кеше бу хокуктан файдалана алмый.

15 статья.

Һәр кешенең гражданлыкка хокукы бар.

Берәү дә ирексездән үз гражданлыгыннан яисә гражданлыгын үзгәртү хокукынан мәхрүм ителергә тиеш түгел.

16 статья.

Яше житеп балигь булган ирләрнең һәм хатын-кызларның, милләтенә, диненә яисә расанына карамастан, бернинди чикләүләрсез, өйләнешүгә

Һәм таилә корырга хокуклары бар. Алар өйләнешкәндә дә, бергә торганда да, аерылышу вакытында да бер үк төрле хокуклардан файдаланалар.

Өйләнешүчсләрнең язылышуы ике якның да ирекле һәм тулы ризалыгы булганда гына тормышка ашырыла.

Гаилә жәмгыятьнең табигый һәм төп күзәнәге булып тора, анын жәмгыять һәм дәүләт ягыннан якланьрга хокукы бар.

17 статья.

Һәр кеше үзе гепә дә, башка кешеләр белән бергәләп тә, малмөлкәткә ия булу хокукына ия.

Беркем дә үз мөлкәтеннән нигезсез мәхрүм ителергә тиеш түгел.

18 статья.

Һәр кешенең фикер, вәждан һәм дин ирегенә хокукы бар; бу хокук Аллага табынуны, йола куша торган дини тәртипләрне үгәүне эченә ала, һәр кешенең бер үзе генә яисә башкалар белән бергәләп аерым рәвештә яки ачыктан-ачык үз карашларын, үз динен алыштырырга аки тотарга хокукы бар.

19 статья.

Һәр кешенең ирекле фикер йөрттергә һәм карашларын ирекле рәвештә әйтергә хокукы бар; бу хокукка үз карашларында урекле булу, үзенә кирәкле мәгълүматны һеи идеяләрне эзләү, табып алу, төрле юллар белән дәүләт чикләренә бәйсез рәвештә тараты да керә.

20 статья.

Һәр кеше тыныч рәвештә жыелышлар һәм ассоциацияләр ирегенә хокуклы.

Берәү дә нинди дә булса ассоциациягә керергә мәжбүр ителә алмый.

21 статья.

Һәр кешенең турыдан-туры яисә ирекле сайланган вәкилләр аша үз иле белән идарә итәргә хокукы бар.

Һәр кешенең үз илендә бертигез рәвештә дәүләт хезмәтенә керү хокукы бар.

Халык ихтыяры хөкүмәт хакимлегенең нигезе былрга тиеш; әлеге ихтыяр үзенең чагылышын үз вакытында үткерелә торган гадел сайлауларда таырга тиеш. Тавыш бирү яшерен, гомуни һәм тигез сайлаулар аша, яисә шуна тиң булган башка формаларда тәэмин ителергә тиеш.

22 статья.

Һәр кеше, жәмгыять әгъзасы буларак, социаль тәэмин ителүгә һәм дәүләт структурасына һәм табигый байлыкларына каран, халыкара хезмәттәшлек һәм милли тырышышлар аша социаль, икътисади һәм мәдәни яктан үз шәхесенең ипрекле үсеше очен, дәрәжәсе төшмәслек кирәкле ярдәмргә хокуклы.

23 статья.

Һәр кешенең хезмәткә, эшне ирекле рәвештә сайлап алуга, гадел һәм уңайлы эш шартларына һәм эшсезлектән якланута хокукы бар.

Һәр кеше, бернинди кимсетелүдәрсез, тигез эш өчен тигез хезмәт хакы алырга хокуклы.

Һәр хезмәт кешесе үзенә һәм гаиләсснә кешегә ласклы көн күрелек гадел һәм канәгатләнەرлек түләү алырга, кирәк очрактарда өстәмә рәвештә башка чаралар белән дә социаль тәэмин ителергә хокукы.

Һәр кешенең һөнери берләшмәләр оштырырга һәм үзенең мәнфагатъләрен яклар өчен һөнәри берләшмәләргә керергә хокукы бар.

24 статья.

Һәр кеше ялга хокуклы һәм эш көнең тиешле чикләрдә кыскартуны да кертен, ел саси түләүле ял алырга, эштән буш вакытка хокукы бар.

25 статья.

Һәр кеше тормыш дәрәжәсен тошермәслек булган туклануга, киёмтә, торакка, медицина ярдәмснә, социаль хезмәт күрсәтелүгә, үзенә һәм гаиләсенә сәламәтлек, мул тормыш тәэмин ителүгә хокуклы. Эшсез калган очракта, авырганда, гарипләнгәндә, толгалганда, картайганда һәм башка торле үзенә бәйләнмәгән сәбәпләр белән тормыш итү чараларын югалтканда һәр кешенең тиевлә ярдәм адырга хокукы бар.

Ана булу һәм сабыйлык аерым тәрбиягә һәм ярдәмгә хокук бирә. Никахлы һәм никахтан тыш туган барлык балалар бердәй социаль якланганлыкка ия.

26 статья.

Һәр кеше белем алырга хокуклы. Бигрәк тә башлангыч һәм гомуни белем алу бушлай булырга тиеш. Башлангыч белем алу мәжбүри булырга тиеш. Техник һәм профессиональ белем алу һәркем очен мөмкин булырга тиеш, югары белем алу һәркемнең сәләтенә карап булырга тиеш.

Белем алу, кеше шәхесенең үсешенә, кеше хокукларына һәм тон ирекләргә хөрмәтне арттыруга юнәлдерелгән булырга тиеш. Белем алу расалар, дини осшмалар һәм халыклар арасында дуслыкка, килешүчәнлеккә, сабырлыкка булышырга. Берләшкән Милләтләр Оешмасына тынычлыкны саклауда ярдәм итәргә тиеш.

Ата-аналар үзләренең кечкенә балаларына белем алуның төрен сайлауда остенлекле хокукка ия.

27 статья.

Һәр кеше жәмгыятенең мәдәни тормышында ирелке катнашырга, сынды сәнгатьтән ләззәт алырга, фәннең үсешендә катнашырга, фән биргән байлыктардан файдаланырга хокуклы.

Һәр кеше, автор буларак, фәнни, әдәби, сынлы сәнгать олкәсендәге хезмәте нәтижәләрен, үзенең әхлакый һәм матди ихтыяжларын яктарга хокуклы.

28 статья.

Һәр кеше бу Декларациядә язылган хокуктарны һәм ирекләрне тулысынча тормышка ашырга торган халыкара һәм социаль, тәртипкә хокуклы.

29 статья.

Һәр кеше жәмгыять алдында, үз шәхесе ирекле һәм тулы үсешкә ирешкән жәмгыять алдында бурычлы.

Үзенең хокукларын һәм ирекләрен тормышка ашырган чакта, һәр кеше демократик жәмгыятьтәге гомуни мул тормыш, социаль тәртип, гадел әхлак таләпләрен канәгатьләндерә торган хокуктарга һәм ирекләргә тулы хөрмәт тәэмин итә торган законлы чикләүләргә гәпә дучар ителергә мөмкин.

Бу хокуктарны һәм ирекләрне тормышка ашыру Берләшкән Милләтләр Оешмасы максатларына һәм принципларына каршы килергә тиеш түгел.

30 статья.

Бу Декларациядәге бер нәрсә дәнинди дә булса дәүләткә, бер торкем шәхселәргә яисә аерым кешеләргә бу Декларациядә язылган хокуктарны һәм ирекләрне юкка чыгарырга юл куела дип аңлатылырга тиеш түгел.